

Høringssvar

Fellesskolen er en av de viktigste bærebjelkene i det norske samfunnet. Den fungerer som en fellesarena der barn og unge møtes uavhengig av bakgrunn, og den bygger et felles verdigrunnlag og felles referanserammer. Skolen har et bredt samfunnsmandat forankret i opplæringsloven og har stor tillit i befolkningen. Rana kommune svekker fellesskolens kjerneoppdrag og avviker fra nasjonale målsettinger gjennom nedbygging av lokalskolemodellen.

Hovedoppdraget til den norske fellesskolen er å gi alle elever likeverdige muligheter til å utvikle seg faglig og sosialt, trives og lære. Skolen legger grunnlaget for demokratisk deltakelse, sosial mobilitet og fremtidig deltakelse i utdanning, arbeid og samfunnsliv, men det krever også at skolen er rustet for å møte ulike forutsetninger og behov.

Proessen Rana kommune har igangsatt rundt de lokale fellesskolene i distriktene, går imot det samfunnsoppdraget og de verdiene fellesskolen er tuftet på: inkludering, nærhet, kvalitet og like muligheter for alle elever — uavhengig av bosted og bakgrunn.

Etiske utfordringer i prosessen og strukturforslagene

Flere av forslagene og måten de kommuniseres på, oppleves som uetiske og i strid med god forvaltningsskikk. Skoler og nærmiljø settes opp mot hverandre gjennom signaler om at etablering av privatskole kan medføre nedlegging av naboskoler. Overordnet del av læreplanen vektlegger at skolen skal baseres på tillit, profesjonalitet og samarbeid, og fellesskolens hensikt er å skape inkludering - ikke konkurranse mellom elevgrupper og nærmiljø.

Det oppleves også problematisk at kommunen setter bydistriktene opp mot hverandre, samtidig som det foregår en gradvis nedbygging av utkantdistriktene uten åpen kommunikasjon rundt dette. Det har i flere år vært gjentatte signaler om endringer knyttet til synkende elevtall og nedleggelser, ofte uten tydelige beslutninger. Dette har skapt en systematisk og langvarig uro og svekker både skolekultur og lokalsamfunnsforventninger.

Slike signaler har over lengre tid påvirket tilflytting negativt, og det er tydelig at utkantskolene nå vil tape stort på kommunens nye fordelingsmodell. I tillegg til langtidseffekten disse signalene har ført til, svekker den pågående struktursaken kommunens omdømme på grunn av manglende forutsigbarhet. Utkantskolene har i en årrekke vært truet av nedleggelser, noe som igjen har ført til manglende forutsigbarhet for lokalsamfunnet.

Denne langvarige uroen skaper mistillit og usikkerhet blant ansatte og elever i Rana-skolen og i lokalsamfunnet generelt. Skolen skal bidra til å bygge robuste lokalsamfunn

og fremme inkludering – ikke føre til splittelse mellom lokalsamfunn og sette skoledistrikt opp mot hverandre slik vi ser nå.

Økonomiske rammer, budsjettkutt og ressursbruk påvirker psyken

Budsjettkuttene i Rana-skolen har i flere år skapt en arbeidshverdag preget av materiellmangel, kjøpestopp, redusert tilgjengelighet til læremidler og nedbemanning uavhengig av behov. Å kutte budsjettene ytterligere - samtidig som elevbehovene øker - vil svekke kvaliteten og tryggheten drastisk.

Ungdata 2025 for Rana kommune viser et bredt bilde av hvordan ungdom har det, både på ungdomstrinnet og i videregående. Rapportene kartlegger blant annet livskvalitet, trivsel, psykiske utfordringer, mobbing, helsevaner og sosiale forhold. De fleste ungdommer i Rana rapporterer at de har det bra, og trives på skolen. Samtidig oppgir en betydelig andel psykiske plager, inkludert stress, press, uro og nedstemthet – på lik linje med den nasjonale utviklingen.

Ungdata for Rana viser at ungdom sliter med flere av de samme trendene som nasjonalt:

- Økt stress og press, særlig relatert til skole.
- Uro, bekymringer og søvnproblemer, som påvirker hverdagsmestring.
- Større kjønnsforskjeller, der jenter rapporterer høyere grad av psykiske plager.
- En del opplever mobbing, regelbrudd eller sosialt utenforskap, som også har sammenheng med psykiske helseplager.

Ungdata-undersøkelsen trekker fram lokalmiljøet som en av de sterkeste beskyttelsesfaktorene i Rana. Skoleprosessen Rana kommune nå kjører, fjerner denne beskyttelsesfaktoren. Ved å legge ned skoler, flytte elever inn i allerede fulle klasserom og kutte de økonomiske rammene slik at sosiallærere, miljøarbeidere, pedagoger og andre ansatte på skolene forsvinner, kommer vi til å se en økning av elever som strever og ikke bli fanget opp i tiden framover.

Opplæringsloven tydeliggjør kommunens ansvar for en forsvarlig, inkluderende og tilpasset opplæring. I dette ligger et særlig, lovpålagt ansvar: De skal ha et forsvarlig system for å sikre kvalitet. Å ta bort barn og unges tro på at lokalmiljøet og skolen vil forbli trygt og forutsigbart gjennom gjentatte kutt i budsjett og økonomiske rammer er ikke forsvarlig, inkluderende eller på noe vis i nærheten av tilpasset opplæring. Og det er heller ikke i nærheten av å ligne et system som sikrer den kvaliteten våre unge har krav på.

Pedagogiske konsekvenser og kvalitet i opplæringen

Reduksjon i bemanning og ressurser, samtidig som det legges opp til større klasser ved alle skoler gjør det vanskelig å oppfylle kravene i læreplanen.

Konsekvensene er blant annet mindre tid til relasjonsbygging og elevkontakt, svakere oppfølging av elever med ekstra behov, og vanskeligere gjennomføring av praktisk og variert undervisning. Skolepolitikken i Rana fører til færre prosjekter, færre turer og utforskende læringsaktiviteter. Dette vil igjen føre til økt stillesitting for elevene, redusert kvalitet i opplæringen og mindre tilpasset undervisning – noe alle elever i norsk skole har krav på. Overordnet del av læreplanen understreker at læring skjer i når elever opplever gode relasjoner, noe som krever stabile, tilgjengelige voksne på skolen. I 2024 satt regjeringen av 160 millioner for å gjøre skolen mer praktisk for å øke motivasjon og variasjon. I 2025 satt Rana kommune en stopp for dette gjennom sin skolepolitikk.

Fellesskolen er tuftet på at geografisk bosted ikke skal skape ulikheter i læringsutbytte, og opplæringsloven er tydelig på at skyss skal være forsvarlig og ikke «urimelig belastende». Det er vanskelig å forstå hvordan elever som tar buss til skolen to timer hver vei fra de begynner i første klasse, skal kunne få samme utdanning som en som har fem minutter gange til samme klasserom.

Arbeidsmiljøloven og Opplæringsloven stiller krav om at både ansatte og elever skal ha et forsvarlig fysisk miljø. At kommunen i ettertid bruker dårlig vedlikehold som argument for nedleggelser, gjør at nedprioriteringen av skolene blir en selvoppfylgende profeti.

Arbeidsgiveransvar, arbeidsmiljø og psykisk helse

Endringsprosessen påvirker ansattes psykososiale arbeidsmiljø i betydelig grad. Den er sterkt preget av uforutsigbarhet, korte tidshorisonter og mangelfull informasjon, og flere forhold oppleves som kritiske ved skoler i kommunen.

Det første er ansattes langvarige usikkerhet rundt framtidig arbeidsplass. Det skal nedbemannes i inneværende budsjettår som en direkte konsekvens av budsjettkutt, endrede skolekretser og elevtall fra høsten, samtidig som forslagene er ute på høring.

Videre oppleves medvirkning som ikkeeksisterende, da det er HR som står ved roret. Beskjeden fra kommunen er at ansiennitet, kompetanse og behov settes opp mot hverandre på den enkelte skole for så å vurdere hvem som får fortsette etter sommeren. Selv om man sitter med god kompetanse og ansiennitet i kommunen, vil man allikevel kunne miste sin arbeidsplass gjennom flere år dersom «en utenfra» har lenger kommunal ansiennitet og tilsvarende kompetanse.

Manglende forutsigbarhet og oversikt over hvordan arbeidshverdagen vil bli, fører til stress og utrygghet blant de ansatte. Det er et økende antall ansatte som vurderer tidlig pensjonering som følge av belastningen, noe som vil svekke skolenes erfaringskompetanse betraktelig.

Det bidrar heller ikke til et godt arbeidsmiljø at kommunen setter skoler og lokalmiljø opp mot hverandre: Rana er en liten kommune der «alle kjenner til alle», og ansatte opplever at skolestruktursaken følger dem 24 timer i døgnet gjennom uforutsigbar økonomi, arbeidshverdag og arbeidsplass, familie og venners situasjon.

Arbeidsmiljøloven legger tydelige føringer som Rana kommune ikke ivaretar i denne prosessen:

- § 4-1: Arbeidsgiver skal sikre et fullt forsvarlig arbeidsmiljø.
- § 4-3: Arbeidstaker skal ikke utsettes for uheldige psykiske belastninger.
- § 3-1: Endringsprosesser skal være gjenstand for risikovurdering.
- § 2-3: Arbeidstakerne skal involveres i prosesser som angår arbeidshverdagen.

Når organisasjonsendringer skjer uten tilstrekkelig informasjon, risikovurdering eller reell medvirkning, er dette i strid med prinsippene i lovverket og det profesjonsetiske ansvaret skoleeier har.

Samlet sett viser situasjonen i Rana kommune og hele skolestruktursaken en utvikling som svekker fellesskolens funksjon som inkluderende, likeverdig og demokratibyggende institusjon, og som setter både elevenes og de ansattes trygghet, helse og læringsmiljø i fare – uansett hvilket alternativ som velges.

Klubben ved Storforshei Barne og Ungdomsskole

Fagforbundet og Utdanningsforbundet.